ادامه از صفحه ۵

تشویق اقتصاد سنتی بازار

... چه هشت منطقه جدید در بانه و مهران در استان کردستان، جاسک در استان هرمزگان، بوشهر در استان بوشهر، قصر شیرین در استان ایلام، اینچه‌برون در استان گلستان، زابل در استان سیستان‌وبلوچستان و اردبیل در استان اردبیل هریک با افزایش ظرفیت‌های تجاری و اقتصادی مواجه خواهد بود و بی‌اعتنا به عملکرد مثبت منطقه آزاد مواجه خواهد شد. با استفاده از برخی افراد و نمایندگان مخالف به نقد عملکرد مناطق آزاد و به‌ویژه ایجاد مناطق آزاد مرزی برداخته که لایحه آن در کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی مطرح است. این لایحه برای دستیابی به اهداف آمایشی عمران و آبادانی مناطق مرزی و کمک به پایداری امنیت در مرزهای کشور و تکمیل حلقه‌های تعامل نظام‌مند اقتصادی با کشورهای همسایه و بهره‌گیری حداکثری از بازارهای این کشورها و تسریع در تقویت و توسعه زیرساخت‌های مطلوب زمینه‌ساز و ضروری برای نیل به اهداف کشور در سند چشم‌انداز متناسب با قابلیت‌ها، موقعیت ژئواکونومیک و ظرفیت‌های بالقوه، ایجاد منطقه آزاد دیگر به مجلس شورای اسلامی محترم پیشنهاد شده که پس از تصویب بتوان از مجموعه مناطق آزاد کشور به عنوان راهبرد موفق تجربه‌شده برای تقویت و شکوفایی در اقتصادهای درحال‌گذار و افزایش رقابت‌پذیری اقتصادهای پیشرفته به نظام توسعه ملی تحرکی متناسب بخشید. مخالفان در اظهارنظری افزایش مناطق آزاد را به منزله گسترش منافذ ورود کالاهای مصرفی به کشور دانسته و تاثیر منفی بر تولید ملی را وانمود می‌کنند. درحالی‌که این نگاه تنها سنتی و کدشده‌ساب است.

آنها در ارائه طریقی اظهار کرده و مشکلات فعلی مناطق آزاد را لاینحل قلمداد می‌کنند. این اظهارنظرها در حالی است که عملکرد مناطق آزاد در دو سال اجرای اقتصاد مقاومتی دارای رشدی معادل ۲۸ درصد بوده و در مقایسه با سرزمین اصلی رشدی حدود پنج‌برابری در حوزه تولید و صادرات داشته است. واقعیت آن است که این مجموعه‌ها در جهیز زمانی تاکنون به این اندازه نبوده و باید کفت که از حد خود گذشته و باعث اظهارنظرهای غیرمسئولانه از جانب برخی افراد شده که توان مناطق آزاد و ویژه اقتصادی را برای فعالیت‌ها و جذب سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال بزرگ خود در صادرات قطعی کالای تولیدی، صادرات محدود و ایجاد مراکز ارتقا و انتقال فناوری پیشرفته رو به عقب گذارد و هزینه‌های بی‌شماری را برای فعالیت مناطق آزاد از بابت جلب سرمایه‌گذار به بار آورد. هرچند باید پذیرفت که منطقه آزاد یک سازوکار جدید نیست، ولی این مناطق در حال حاضر تنها راه موجود کشور برای راهاندن از تحریم‌های اقتصادی است که از جانب آمریکا به صورت قوام‌کنیم و آب و برق و گاز و ... را به شهرک بیریم تا ساحیان جمع بتوانند در این شهرک‌ها به‌راحتی فعالیت کنند.

برنامه توسعه‌ای برای شهرک‌های صنعتی دارید؟

بله، ما به توسعه شهرک‌ها فکر می‌کنیم. اما سیاست ما ایجاد شهرک جدید نیست، بلکه توسعه شهرک است. امال نزدیک به هفت هزار هکتار به وسعت شهرک‌ها اضافه می‌کنیم. خوشبختانه این برنامه را اجرائی کردهایم. سیاست اصلی ما ایجاد موضوع کمآیی و قرارگرفتن نواحی صنعتی در نقاط محروم کشور، می‌طلبد که توسعه را به سمت مناطق محروم متوازن کنیم. گفتیم از ۱۵/۱میلیارد دلار اعتباری که برای نواحی محروم در نظر گرفته شده است، این اعتبار به نواحی صنعتی داده شود. در شهرهای مرزی تسهیلات با چهار درصد بود و در شهرهای غیرمرزی تسهیلات با سود شش‌درصدی اعطا خواهد شد. با هدف بهبود شرایط مناطق محروم توسعه نواحی صنعتی و ایجاد آن را در این مناطق در اولویت قرار دادیم. همچنین به‌علت کمآیی، احتمال می‌رود در آینده کشاورزی کاهش یابد. بنابراین باید برای درآمد مهم در مناطقی که دچار بحران آب می‌شوند، راهکارهایی را پیدا کنیم. در برنامه‌های ما قرار است با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، معاونت مناطق روستایی و محروم ریاست‌جمهوری و سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی این سیاست را پیگیری کنیم.

بر اساس آمارها، بخش تولید شاهد افت بوده است و آمارهای بانک مرکزی هم مؤید این مسئله است. این وضعیت احتمالا در شرایط تحریم تشدید می‌شود. شهرک‌های صنعتی چقدر دچار رکود شده‌اند؟

من این آمار را قبول ندارم.

چرا این آمار را قبول ندارید؟

بانک مرکزی اصلا جنین آماری را نمی‌تواند استخراج کند و امکان هم ندارد. بانک مرکزی از کجا این آمارها را درآورده است. مگر آماربرداری انجام می‌دهد. در برخی صنایع تولید به صددرصد رسیده است. مثلا در صنایعی مثل صنعت نساجی، سنگ، معادن، فولاد و پتروشیمی ما تولید به صددرصد رسیده است.

با توجه به اینکه آمار بانک مرکزی درباره افت تولید در بخش صنعت را قبول ندارید، میزان رشد تولید در شهرک‌های صنعتی و صنایع کوچک و متوسط چقدر بوده است؟

رشد تولید در برخی رسته‌ها بالای ۳۰ تا ۴۰ درصد است. مثلا در پانزده‌دست پرتوشیمی‌ها، معدنی‌ها، پوشاک، نساجی و لوازم خانگی بالای ۳۰ تا ۴۰ درصد رشد داریم. این رشد محسوس است اینرا در بازار داخلی بیشتر کالاهای داخلی را مشاهده می‌کنید. بنابراین تولید در این بخش‌ها رشد داشته است.

رشد تولیدی که بر آن اشاره می‌کنید سبب شده چه تعداد واحد کوچک و متوسط مجددا فعال شوند؟

امسال ۹۸۸۰ واحد غیرفعال به چرخه تولید برگشته و با بازگشت این تعداد واحد، برای ۱۵ هزار نفر اشتغال ایجاد شده است.

شهرک‌های صنعتی چقدر اشتغال ایجاد کرده‌اند؟

تعداد کل واحدهای صنعتی در شهرک‌های صنعتی ۴۲هزارو ۳۳۵ واحد است. واحدهای غیرفعال در این شهرک‌ها ۱۱هزارو ۱۹۱ واحد است که برای ۶۶۳ هزار نفر اشتغال ایجاد کرده است. ۶۵ درصد این اشتغال در صنایع کوچک و متوسط است.

لیلا مرکن: آمارهای بانک مرکزی نشان می‌دهند میزان تولید در بخش صنعت در سال جاری نسبت به مدت مشابه سال قبل افت داشته است. این آمار را چگونه در بخش تولید حکایت دارد. اما صادق نجفی که در زمان انجام مصاحبه هنوز لیست سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی بود، تاکید می‌کند که آمارهای بانک مرکزی را قبول ندارد. زیرا این مجموعه ابزار مناسب برای آمارگیری را در اختیار ندارد. به اعتقاد او، در برخی بخش‌ها نظیر صنایع پایین‌دستی پتروشیمی، معدن و ... رشد زیادی وجود داشته است، اما درمقابل سازندگان قطعات خودرو با افت تولید مواجه شده‌اند. زیرا شرایط به‌نحوی است که نمی‌توانند به فعالیت‌های خود ادامه دهند. نکته‌های حاصل از تحریم‌های جدید تراسپ صنایع کوچک و متوسط را بیش از هر بخش دیگری تحت‌تاثیر قرار خواهد داد. اما نجفی می‌گوید که بسته‌هایی تدوین کرده‌اند که به کمک این بسته‌ها آثار تخریبی تحریم‌ها را به حداقل برسانند. مشروح گفت‌وگو با صادق نجفی، معاون سابق وزیر صنعت و رئیس سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی، را در ادامه می‌خوانیم.

به چه ظرفیتی برای شهرک‌های صنعتی پیش‌بینی شده است و درحال‌حاضر شهرک‌های صنعتی با چه ظرفیتی مشغول به فعالیت هستند؟

ما در کشور حدود ۹۶۷ شهرک و ناحیه صنعتی و ۹ منطقه ویژه داریم. نزدیک به ۹۹ شهرک خصوصی داریم (که ۵۱ شهرک فعال و مابقی در دست ساخت است). حدود ۷۰ درصد صنایع کشور در شهرک‌های خصوصی و شهرک‌های دولتی و ناحیه‌های صنعتی مستقر هستند. در سراسر کشور ۴۴ هزار واحد صنعتی داریم که پروانه بهره‌برداری دریافت کرده‌اند. از این میزان ۷۰ درصد به‌طور مشترک در شهرک‌های دولتی و خصوصی فرار دارند. این شهرک‌ها در رسته‌های مختلف در استان‌های سراسر کشور فعال هستند. براساس آخرین آمار دریافتی، از ابتدای انقلاب تاکنون نزدیک به ۳۰ درصد واحدهای صنعتی داخل شهرک‌ها تعطیل هستند. واحدهای فعال در این شهرک‌ها هم با ظرفیت‌های مختلف در حال فعالیت‌اند. درحال‌حاضر بر اساس آمارهای موجود، ۴۲ هزار و ۳۳۵ واحد جدید وارد شهرک‌های صنعتی وجود دارد که ۱۱ هزار و ۱۹۱ واحد آن غیرفعال گزارش شده است.

ظرفیت تولید شهرک‌های صنعتی طبق برنامه چقدر باید باشد؟

بستگی به ظرفیت کارخانه‌ها دارد. از روی پروانه بهره‌برداری شهرک‌ها می‌توان این عدد را استخراج کند. ما از شهرک‌های صنعتی حمایت می‌کنیم. وظیفه ما این است که زیرساخت‌ها را فراهم کنیم و آب و برق و گاز و ... را به شهرک ببریم تا صاحبان صنایع بتوانند در این شهرک‌ها به‌راحتی فعالیت کنند.

برنامه توسعه‌ای برای شهرک‌های صنعتی دارید؟

بله، ما به توسعه شهرک‌ها فکر می‌کنیم. اما سیاست ما ایجاد شهرک جدید نیست، بلکه توسعه شهرک است. امال ذی‌نفع در فرایند مطالعه، احداث و بهره‌برداری طرح‌های آبیاری و زهکشی و در نتیجه عدم استقرار مدیریت مشارکتی آبیاری در ایران است.

درباره مبانی رویکرد جهانی توسعه پایدار، امروزه کمتر نوشته‌ای را می‌توان یافت که به «مشارکت» و «روش‌های مشارکتی» اشاره نکرده باشد. از اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی، روش‌های مشارکت مورد توجه فزاینده قرار گرفته است. اکنون در سطوح ملی و جهانی روزبه‌روز بیشتر به اهمیت و جایگاه مشارکت (هم به‌عنوان یک روش و هم به‌عنوان یکی از هدف‌های توسعه پایدار) تاکید می‌شود. با وجود قدمت حدود ۴۰ سال از اجرای برنامه‌های متنوع توسعه کشاورزی و احداث تأسیسات آبیاری در بیشتر نقاط جهان، از جمله ایران، اثربخشی آنها به‌ویژه به لحاظ تأمین فایده‌ها و دستاوردهای آنها با نیاز جامعه محلی، مورد بحث و نقدهای متعدد قرار دارد. بیشترین انتقاد از مناطق توسعه‌های آبیاری و زهکشی مربوط به میزان و چگونگی مشارکت کشاورزان ذی‌نفع این برنامه‌ها با طرح‌ها در مراحل مختلف مطالعه، طراحی، اجرا و بهره‌برداری از آنهاست. رهیافت مدیریت مشارکتی آبیاری درواقع، واکنشی به این انتقادات بوده است تا به‌عنوان یک راهکار بتواند تعادل اثربخشی و کارایی را در برنامه‌های توسعه منابع آب و حاک افزایش دهد و موجب پایداری هرچه بیشتر طرح‌های کشاورزی و آبیاری شود.

ساختار وظایف و فعالیت مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی

به دلیل پایین‌بودن کارایی و عملکرد شبکه‌های آبیاری و زهکشی با مدیریت دولتی و مشارکت بسیار محدود کشاورزان در این شبکه‌ها و همچنین نارضایتی بسیاری از سازمان‌های دولتی در جمع‌آوری آبهای کافی از حوضه‌کدکان آب برای تأمین بخشی از هزینه‌های بهره‌برداری و نگهداری شبکه‌های آبیاری، از اواخر دهه ۱۹۸۰ میلادی اجرای سطوح مشارکت کشاورزان در مدیریت شبکه‌های آبیاری در سطح دنیا مورد توجه قرار گرفت. توسعه مدیریت مشارکتی آبیاری یک رویکرد جهانی برای توسعه پایدار منابع آب و حاک کشاورزی است که در روند تکوین آن، نقش دولت‌ها در مطالعه، احداث، بهره‌برداری و نگهداری شبکه‌های آبیاری و زهکشی کاهش یافته و دعوض نقش تشکل‌های کشاورزان ذی‌نفع در فرایند فوق افزایش می‌یابد. اوکلی (Oakley) از قول بانک جهانی در سال ۱۹۹۴ میلادی، درخصوص مدیریت آبیاری بیان می‌کند: مشارکت فرایندی است که از هرکدار آن ذی‌نفعان طرح‌ها، بر ابتکارهای توسعه و تصمیم‌ها و منابعی که نقش تعیین‌کننده در آنها دارد، تاثیر می‌گذارند. مشارکت درواقع به معنی تقسیم قدرت تصمیم‌گیری و سهیم‌شدن در مسئولیت‌ها و هزینه‌ها و منافع است. رهیافت مدیریت مشارکتی آبیاری بر اساس این تعریف، به‌دنبال ارتقای نقش کشاورزان و تشکل‌های مصرف‌کننده آب در مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی است. با تقویتن تدریجی اختیار مدیریت شبکه آبیاری به تشکل‌های کشاورزان، ضمن افزایش توانایی آنها در به‌بهره‌برداری و مدیریت شبکه، تحقق اطرار بیشتری نیز در به‌شبکه‌های آبیاری و زهکشی در ایران نشان می‌دهد اغلب مشکلات موجود در این تأسیسات، ریشه مدیریتی دارند. کشاورزان ذی‌نفع، شبکه آبیاری احداث‌شده از سوی دولت را عموما از خود ندانسته، بلکه آن را متعلق به دولت می‌دانند. ازاین‌رو جامعه محلی، بهره‌برداری و نگهداری این تأسیسات را نیز از وظایف دولت می‌دانند. درباره نگهداری و تعمیرات تأسیسات، گاهی در جامعه محلی این باور وجود دارد که دولت دیر یا زود شبکه‌های آبیاری متعلق به خود را مرکز توجه قرار داده و از ارائه خدمات فنی و تسهیلات مورد خواجه کرد. با مدیریت مشارکتی آبیاری، شبکه‌های آبیاری و زهکشی از مدیریت متمرکز و از بالا به پایین دولتی خارج می‌شوند. بن ویسلیه، احساس مالکیت کشاورزان به منابع آب و تأسیسات آبیاری بیشتر می‌شود. مدیریت مشارکتی آبیاری در حقیقت فرصتی را فراهم می‌کند که دانش و تجربه کشاورزان و ادارات دولتی آبیاری به هم نزدیک‌تر شده و برای بهبود مدیریت شبکه آبیاری و در نتیجه ارتقای خدمات آبیاری تلاشی مشترک کنند.

درحال‌حاضر تاثیرات مدیریت دولتی شبکه‌های آبیاری و زهکشی، به‌ویژه در کشاورزی به کشاورزان را می‌توان شامل مواردی مانند: عدم اعتمادنداشتن به مدیریت منابع آب و تأسیسات آبیاری، عدم انگیزه آنها برای پرداخت آب‌بها، اطمینان‌نداشتن از تامین آب مورد نیاز برای ساخت و بهره‌برداری بی‌تفاوتی نسبت به نگهداری شبکه آبیاری دانست. به نظر می‌رسد راهکار اصلی برای بروزرفت از این وضعیت، پیاده‌سازی الگوی مدیریت مشارکتی آبیاری است که عبارت است از حضور مسئولانه و فعال ذی‌نفعان و ذی‌ربط‌ها در مدیریت شبکه‌های آبیاری به‌طوری که برای انجام یک مسئولیت جمعی، جایگاه، نقش وظایف و اختیارات هر فرد، گروه یا سازمان دولتی و غیردولتی، در فرایندی بر پایه مدیریت مشارکتی (Participatory Management) شکل گرفته است. بر اساس رهیافت مدیریت مشارکتی آبیاری، کشاورزان می‌توانند نقشی محوری را در احداث و بهره‌برداری شبکه‌های آبیاری، ناشی از حضورندانشتن جغرافیایی و ارتگرار جامعه محلی و به‌ویژه کشاورزان ذی‌نفع در برنامه‌ریزی و مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی است. این فرصت که می‌تواند در اعتلای بهره‌برداری از منابع و تأسیسات آبی یک نقطه داخل کانال‌های محدوده اراضی خود (مانند کانال‌های درجه‌ه) به صورت کاملا مختارانه بر عهده بگیرند و نهاد دولتی مدیریت شبکه آبیاری نیز سایر مسئولیت‌ها و اختیارات را بر عهده داشته باشد؛ با تمام اختیارات و مسئولیت مدیریت شبکه آبیاری (شامل بهره‌برداری و نگهداری شبکه، تعرفه‌گذاری، وصول بهای خدمات آبیاری و به‌طورکلی تامین منابع مالی لازم و هزینه‌کرد آن) به تشکل منتقل شود و سازمان دولتی مدیریت شبکه آبیاری و زهکشی می‌تواند علاوه بر تأمین و انتقال آب آبیاری، متعهد باشد تشکل‌های گیرنده مسئولیت و اختیارات مدیریت شبکه آبیاری را با ارائه خدمات فنی و تسهیلات مورد نیاز پشتیبانی کند؛ به‌طوری‌که به‌بهره‌برداری بیشتر از منابع آب و شبکه آبیاری و زهکشی و دستیابی به تولید پتانسیل محصولات کشاورزی حاصل شود.

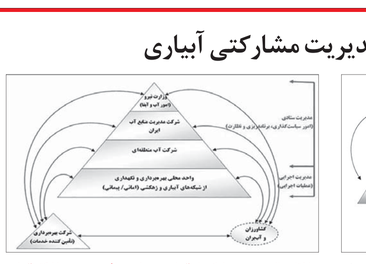

ساختار مطلوب مدیریت شبکه‌های آبیاری برمبنای رهیافت مدیریت مشارکتی آبیاری

مشارکت کشاورزان در توسعه و بهره‌برداری منابع آب و تأسیسات آبیاری باعث کاهش هزینه‌های اجرائی و مدیریتی می‌شود. افزایش مشارکت کشاورزان در مدیریت شبکه‌های آبیاری و اصلاح ساختار مدیریتی طرح‌های آبیاری و زهکشی، موجب کاهش عملیات اجرایی و بیروکراسی اداری و همچنین توجه به مدیریت غیرسازه‌ای شده و باعث افزایش تولید و درآمد کشاورزان می‌شود. به‌طورکلی بهترین راه برنامه‌ریزی برای ساخت و بهره‌برداری صحیح تأسیسات آبیاری، این است که کشاورزان ذی‌نفع در این برنامه‌ریزی‌ها مشارکت فعال داشته باشند و برنامه‌ها بر اساس نظرات آنها تهیه و اجرا شود. مدیریت منابع آب و تأسیسات آبیاری از سوی کشاورزان به‌نوعی با سیستم سنتی مدیریت آب در ایران که مبتنی بر مشارکت جامع محلی بوده است، مطابقت دارد. بدون شک الگوی مدیریت شبکه‌های آبیاری از سوی کشاورزان به نسبت مدیریت دولتی این تاسیسات موثرتر بوده و باعث تجهیز منابع و حل‌وفصل اختلاف‌ها در سطح محلی می‌شود. عمده مشکلات موجود در زمینه مدیریت بهره‌برداری و تأسیسات آبیاری، ناشی از حضورندانشتن جغرافیایی و ارتگرار جامعه محلی و به‌ویژه کشاورزان ذی‌نفع در برنامه‌ریزی و مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی است. این فرصت که می‌تواند در اعتلای بهره‌برداری از منابع و تأسیسات آبی یک نقطه داخل کانال‌های محدوده اراضی خود (مانند کانال‌های درجه‌ه) به صورت کاملا مختارانه بر عهده بگیرند و نهاد دولتی مدیریت شبکه آبیاری نیز سایر مسئولیت‌ها و اختیارات را بر عهده داشته باشد؛ با تمام اختیارات و مسئولیت مدیریت شبکه آبیاری (شامل بهره‌برداری و نگهداری شبکه، تعرفه‌گذاری، وصول بهای خدمات آبیاری و به‌طورکلی تامین منابع مالی لازم و هزینه‌کرد آن) به تشکل منتقل شود و سازمان دولتی مدیریت شبکه آبیاری و زهکشی می‌تواند علاوه بر تأمین و انتقال آب آبیاری، متعهد باشد تشکل‌های گیرنده مسئولیت و اختیارات مدیریت شبکه آبیاری را با ارائه خدمات فنی و تسهیلات مورد نیاز پشتیبانی کند؛ به‌طوری‌که به‌بهره‌برداری بیشتر از منابع آب و شبکه آبیاری و زهکشی و دستیابی به تولید پتانسیل محصولات کشاورزی حاصل شود.

عباس جنگی‌مرنی
کارشناس ارشد مدیریت آب

۱- مقدمه

با توجه به شرایط اقلیمی در بیشتر مناطق ایران و نیاز به انجام عملیات آبیاری برای تولید اقتصادی محصولات کشاورزی، احداث و بهره‌برداری از تأسیسات آبیاری و زهکشی در دستور کار قرار گرفته است. اکنون در سطوح ملی و جهانی روزبه‌روز بیشتر پایدار) تاکید می‌شود. با وجود قدمت حدود ۴۰ سال از اجرای برنامه‌های متنوع توسعه کشاورزی و احداث تأسیسات آبیاری در بیشتر نقاط جهان، از جمله ایران، اثربخشی آنها به‌ویژه به لحاظ تأمین فایده‌ها و دستاوردهای آنها با نیاز جامعه محلی، مورد بحث و نقدهای متعدد قرار دارد. بیشترین انتقاد از مناطق توسعه‌های آبیاری و زهکشی مربوط به میزان و چگونگی مشارکت کشاورزان ذی‌نفع این برنامه‌ها با طرح‌ها در مراحل مختلف مطالعه، طراحی، اجرا و بهره‌برداری از آنهاست. رهیافت مدیریت مشارکتی آبیاری درواقع، واکنشی به این انتقادات بوده است تا به‌عنوان یک راهکار بتواند تعادل اثربخشی و کارایی را در برنامه‌های توسعه منابع آب و حاک افزایش دهد و موجب پایداری هرچه بیشتر طرح‌های کشاورزی و آبیاری شود.

ساختار وظایف و فعالیت مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی

به دلیل پایین‌بودن کارایی و عملکرد شبکه‌های آبیاری و زهکشی با مدیریت دولتی و مشارکت بسیار محدود کشاورزان در این شبکه‌ها و همچنین نارضایتی بسیاری از سازمان‌های دولتی در جمع‌آوری آبهای کافی از حوضه‌کدکان آب برای تأمین بخشی از هزینه‌های بهره‌برداری و نگهداری شبکه‌های آبیاری، از اواخر دهه ۱۹۸۰ میلادی اجرای سطوح مشارکت کشاورزان در مدیریت شبکه‌های آبیاری در سطح دنیا مورد توجه قرار گرفت. توسعه مدیریت مشارکتی آبیاری یک رویکرد جهانی برای توسعه پایدار منابع آب و حاک کشاورزی است که در روند تکوین آن، نقش دولت‌ها در مطالعه، احداث، بهره‌برداری و نگهداری شبکه‌های آبیاری و زهکشی کاهش یافته و دعوض نقش تشکل‌های کشاورزان ذی‌نفع در فرایند فوق افزایش می‌یابد. اوکلی (Oakley) از قول بانک جهانی در سال ۱۹۹۴ میلادی، درخصوص مدیریت آبیاری بیان می‌کند: مشارکت فرایندی است که از هرکدار آن ذی‌نفعان طرح‌ها، بر ابتکارهای توسعه و تصمیم‌ها و منابعی که نقش تعیین‌کننده در آنها دارد، تاثیر می‌گذارند. مشارکت درواقع به معنی تقسیم قدرت تصمیم‌گیری و سهیم‌شدن در مسئولیت‌ها و هزینه‌ها و منافع است. رهیافت مدیریت مشارکتی آبیاری بر اساس این تعریف، به‌دنبال ارتقای نقش کشاورزان و تشکل‌های مصرف‌کننده آب در مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی است. با تقویتن تدریجی اختیار مدیریت شبکه آبیاری به تشکل‌های کشاورزان، ضمن افزایش توانایی آنها در به‌بهره‌برداری و مدیریت شبکه، تحقق اطرار بیشتری نیز در به‌شبکه‌های آبیاری و زهکشی در ایران نشان می‌دهد اغلب مشکلات موجود در این تأسیسات، ریشه مدیریتی دارند. کشاورزان ذی‌نفع، شبکه آبیاری احداث‌شده از سوی دولت را عموما از خود ندانسته، بلکه آن را متعلق به دولت می‌دانند. ازاین‌رو جامعه محلی، بهره‌برداری و نگهداری این تأسیسات را نیز از وظایف دولت می‌دانند. درباره نگهداری و تعمیرات تأسیسات، گاهی در جامعه محلی این باور وجود دارد که دولت دیر یا زود شبکه‌های آبیاری متعلق به خود را مرکز توجه قرار داده و از ارائه خدمات فنی و تسهیلات مورد خواجه کرد. با مدیریت مشارکتی آبیاری، شبکه‌های آبیاری و زهکشی از مدیریت متمرکز و از بالا به پایین دولتی خارج می‌شوند. بن ویسلیه، احساس مالکیت کشاورزان به منابع آب و تأسیسات آبیاری بیشتر می‌شود. مدیریت مشارکتی آبیاری در حقیقت فرصتی را فراهم می‌کند که دانش و تجربه کشاورزان و ادارات دولتی آبیاری به هم نزدیک‌تر شده و برای بهبود مدیریت شبکه آبیاری و در نتیجه ارتقای خدمات آبیاری تلاشی مشترک کنند.

درحال‌حاضر تاثیرات مدیریت دولتی شبکه‌های آبیاری و زهکشی، به‌ویژه در کشاورزی به کشاورزان را می‌توان شامل مواردی مانند: عدم اعتمادنداشتن به مدیریت منابع آب و تأسیسات آبیاری، عدم انگیزه آنها برای پرداخت آب‌بها، اطمینان‌نداشتن از تامین آب مورد نیاز برای ساخت و بهره‌برداری بی‌تفاوتی نسبت به نگهداری شبکه آبیاری دانست. به نظر می‌رسد راهکار اصلی برای بروزرفت از این وضعیت، پیاده‌سازی الگوی مدیریت مشارکتی آبیاری است که عبارت است از حضور مسئولانه و فعال ذی‌نفعان و ذی‌ربط‌ها در مدیریت شبکه‌های آبیاری به‌طوری که برای انجام یک مسئولیت جمعی، جایگاه، نقش وظایف و اختیارات هر فرد، گروه یا سازمان دولتی و غیردولتی، در فرایندی بر پایه مدیریت مشارکتی (Participatory Management) شکل گرفته است. بر اساس رهیافت مدیریت مشارکتی آبیاری، کشاورزان می‌توانند نقشی محوری را در احداث و بهره‌برداری شبکه‌های آبیاری، ناشی از حضورندانشتن جغرافیایی و ارتگرار جامعه محلی و به‌ویژه کشاورزان ذی‌نفع در برنامه‌ریزی و مدیریت شبکه‌های آبیاری و زهکشی است. این فرصت که می‌تواند در اعتلای بهره‌برداری از منابع و تأسیسات آبی یک نقطه داخل کانال‌های محدوده اراضی خود (مانند کانال‌های درجه‌ه) به صورت کاملا مختارانه بر عهده بگیرند و نهاد دولتی مدیریت شبکه آبیاری نیز سایر مسئولیت‌ها و اختیارات را بر عهده داشته باشد؛ با تمام اختیارات و مسئولیت مدیریت شبکه آبیاری (شامل بهره‌برداری و نگهداری شبکه، تعرفه‌گذاری، وصول بهای خدمات آبیاری و به‌طورکلی تامین منابع مالی لازم و هزینه‌کرد آن) به تشکل منتقل شود و سازمان دولتی مدیریت شبکه آبیاری و زهکشی می‌تواند علاوه بر تأمین و انتقال آب آبیاری، متعهد باشد تشکل‌های گیرنده مسئولیت و اختیارات مدیریت شبکه آبیاری را با ارائه خدمات فنی و تسهیلات مورد نیاز پشتیبانی کند؛ به‌طوری‌که به‌بهره‌برداری بیشتر از منابع آب و شبکه آبیاری و زهکشی و دستیابی به تولید پتانسیل محصولات کشاورزی حاصل شود.

وابسته‌های بهره‌برداری رسیده به تفکیک استانی ۱۳۹۷/۰۸/۱۲

استان	وضعیت فعالیت: غیرفعال (رانده)	فعال	وضعیت ثبت‌نشده	جمع
آذربایجان‌شرقی	۵۴۶	۲۳۱۵	۶۰۱	۳۴۶۲
آذربایجان‌غربی	۴۷۳	۱۲۸۶	۲۲۱	۲۰۸۱
اردبیل	۱۱۵	۵۷۴	–	۶۸۹
اصفهان	۱۰۱۷۲	۴۳۵۷	۱۸۲	۵۷۲۹
البرز	۴۰۸	۱۰۰۶	۹۲۹	۲۴۱۳
ایلام	۱۳۴	۱۳۳	۶۲۲	۸۴۱
بوشهر	۱۳۸	۱۹۹	۸۸۸	۱۲۲۰
تهران	۱۰۱۷۵	۴۰۱۵۸	۹۶۹	۱۰۲۹۰
چهارمحال‌وبختیاری	۲۳۹	۱۱۰۷	۲۲۱	۱۶۷۰
خراسان‌جنوبی	۴۴۵	۲۰۱۰۱	–	۲۵۴۶
خراسان‌رضوی	۵۲	۱۸۲	۱	۲۳۴
خراسان‌شمالی	۵۴۴	۹۲۹	۱	۱۴۷۴
خوزستان	۲۱۸	۶۲۲	۱	۸۴۱
زنجان	۳۳۰	۸۸۸	۲	۱۲۲۰
سمنان	۳۲۱	۹۶۹	–	۱۲۹۰
سیستان‌وبلوچستان	۸۸۰	۲۴۱۵	۶۰۱	۳۸۰
فارس	۱۲۸	۶۵۰	۲۲۱	۳۳۱
قزوین	۴۳۱	۱۰۴۶	۱۸۲	۲۵۴۶
قم	۲۵۸	۴۰۸	۱	۲۳۴
کردستان	۲۲۳	۱۴۵۸	۱	۱۴۷۴
کرمان	۱۶۸	۲۶۵	۱	۸۴۱
کرمانشاه	۱۲۴	۱۸۲	۲	۱۲۲۰
کهگیلویه‌وبویراحمد	۲۵۲	۴۸۴	–	۷۳۶
گلستان	۸۲۰	۲۰۳۰	–	۲۹۱۰
گیلان	۲۹۲	۵۳۳	۲۰۹	۸۲۵
لرستان	۱۵۱	۶۵۰	۸۹۸	۳۶۰
مازندران	۶۸۴	۱۰۳۱	۱۴۷۷	۱۸۱۵
مرکزی	۳۸۴	۱۳۶۰	۶۶۶	۱۷۴۷
هرمزگان	۱۳۷	۲۵۸	۱۷۰۸	۳۹۶
همدان	۲۱۷	۶۸۴	۴۳۳	۹۰۱
یزد	۲۶۹	۱۸۲	۳۰۶	۱۲۱۸
جمع	۱۱،۱۰۸	۴۸،۴۰۷	۷۳۶	۴۲،۲۰۷

وابسته‌های بهره‌برداری رسیده به تفکیک استانی ۱۳۹۷/۰۸/۱۲

استان	وضعیت فعالیت: غیرفعال (رانده)	فعال	وضعیت ثبت‌نشده	جمع
فارس	۸۸۰	۲،۰۳۰	–	۲،۹۱۰
قزوین	۲۱۸	۶۵۰	۸۹۸	۱،۷۶۸
قم	۴۳۱	۱،۰۴۶	۱،۴۷۷	۳۰۴
کردستان	۲۵۸	۴۰۸	۶۶۶	۱،۷۰۸
کرمان	۲۲۳	۱۴۵۸	–	۴۳۳
کرمانشاه	۱۶۸	۲۶۵	–	۳۰۶
کهگیلویه‌وبویراحمد	۱۲۴	۱۸۲	–	۷۳۶
گلستان	۲۵۲	۴۸۴	–	۷۳۶
گیلان	۸۲۰	۲،۰۳۰	–	۲،۸۵۰
لرستان	۱۵۱	۶۵۰	۸۹۸	۳۶۰
مازندران	۶۸۴	۱،۰۳۱	۱۴۷۷	۱۸۱۵
مرکزی	۳۸۴	۱۳۶۰	۳	۱،۷۴۷
هرمزگان	۱۳۷	۲۵۸	۱	۳۹۶
همدان	۲۱۷	۶۸۴	–	۹۰۱
یزد	۲۶۹	۹۴۹	–	۱،۲۱۸
جمع	۳۱،۰۷۹	۱۱،۱۰۸	۲۰	۴۲،۲۰۷

وابسته‌های بهره‌برداری رسیده به تفکیک استانی ۱۳۹۷/۰۸/۱۲

استان	وضعیت فعالیت: غیرفعال (رانده)	فعال	وضعیت ثبت‌نشده	جمع
چهارمحال‌وبختیاری	۲۳۹	۶۰۱	۲۲۱	۱،۰۶۱
خراسان‌جنوبی	۱۱۰	۲۲۱	۱	۳۳۱
خراسان‌رضوی	۴۴۵	۲،۱۰۱	–	۲،۵۴۶
خراسان‌شمالی	۵۲	۱۸۲	۱	۲۳۴
خوزستان	۵۴۴	۹۲۹	۱	۱،۴۷۴
زنجان	۲۱۸	۶۲۲	۱	۸۴۱
سمنان	۳۳۰	۸۸۸	۲	۱،۲۲۰
سیستان‌وبلوچستان	۳۲۱	۹۶۹	–	۱،۲۹۰
شمال	۲